

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-33>

УДК 336.64

Юлія НІКОЛЬЧУК

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
<https://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

Богдан НЕБЖИЦЬКИЙ

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Олександр САВЧУК

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність обраної теми наукового дослідження визначається тим, що на сьогодні основним критерієм, який визначає якість управління фінансовими ресурсами підприємства, є його фінансова стійкість. Ця складова загального фінансового стану підприємства відображає спроможність суб'єкта господарювання виконувати свої зобов'язання перед кредиторами і засновниками. В статті визначено місце фінансової стійкості в загальній стійкості підприємства. Визначено напрямки, в розрізі яких проводиться трактування поняття «фінансова стійкість підприємства». Розглянуто сутність фінансової стійкості підприємства в «вужькому» та «широкому» розумінні. Досліджено наукові різні підходи до трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» із виокремленням найбільш повного та точного. Узагальнено зміст поняття фінансової стійкості підприємства. Визначено характерні ознаки, які притаманні фінансовій стійкості підприємства. Охарактеризовано показники, які розраховуються при аналізі фінансової стійкості підприємства. Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження методології проведення аналізу фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансові ресурси, фінансовий аналіз, фінансовий стан, фінансова стійкість, аналіз фінансової стійкості.

Yuliia NIKOLCHUK, Bohdan NEBZYTSKYI, Oleksandr SAVCHUK

Khmelnytskyi Cooperative Trade and Economic Institute

FINANCIAL STABILITY AS AN INDICATOR OF THE EFFICIENCY OF USING THE COMPANY'S FINANCIAL RESOURCES

The relevance of the chosen topic of scientific research is determined by the fact that today the main criterion that determines the quality of the management of the company's financial resources is its financial stability. This component of the general financial condition of the enterprise reflects the ability of the business entity to fulfill its obligations to creditors and founders. Financial stability reflects the current state of the company's accounts, which guarantee its constant solvency. Such an entity is considered financially stable management, which, in the event of unfavorable changes in the conditions of the external and internal environment, is able to return to a state of equilibrium with the help of its own resources. Analysis theoretical foundations for operating financial stability indicators provides an opportunity find out what state the company's activity is in at the moment. The system of indicators of financial stability makes it possible to implement measures to improve the financial condition of the enterprise, provided that the indicators have a dispositive value. Activities regarding the improvement of the state of the enterprise are possible due to the presence of managers who are capable make and implement optimal management decisions.

The article defines the place of financial stability in the overall stability of the enterprise. The directions in which the concept of "financial stability of the enterprise" is interpreted are defined. The essence of the financial stability of the enterprise in the "narrow" and "broad" sense is considered. Various scientific approaches to the interpretation of the concept of "financial stability of the enterprise" have been studied, with the most complete and accurate ones being singled out. The content of the concept of financial stability of the enterprise is summarized. The characteristic features inherent in the financial stability of the enterprise are defined. The indicators that are calculated during the analysis of the financial stability of the enterprise are characterized. Further research will be aimed at researching the methodology of conducting an analysis of the financial stability of the enterprise.

Keywords: enterprise, financial resources, financial analysis, financial condition, financial stability, analysis of financial stability.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Фінансова стійкість являється головною засадою життєдіяльності, розвитку та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Ця складова загального фінансового стану підприємства характеризує якість управління його фінансовими ресурсами під час провадження операційної, інвестиційної і фінансової діяльності. Також вона відображає спроможність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями і містить необхідну інформацію для засновників та інвесторів підприємства. Фінансово стійкі підприємства мають значні переваги перед іншими представниками цієї ж галузі у виборі постачальників та підборі кваліфікованого персоналу, при залученні кредитів та інвестицій. Також такі суб'єкти господарювання не мають підстав для конфліктів з державою щодо несплати податкових та інших платежів та з суспільством щодо виплати заробітної плати та

дивідендів. Саме тому актуальним та важливим залишаються питання сутності та оцінки фінансової стійкості підприємств.

Аналіз досліджень та публікацій

Різні аспекти аналізу фінансової стійкості суб'єктів господарювання є об'єктом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Вагомий внесок у дослідження теоретичних аспектів оцінки фінансової стійкості підприємства зробили такі вітчизняні вчені: Бердар М. М., Берест М. М., Боярко І. М., Великих К. О., Волкова О. А., Гапак Н. М., Грабовецький Б. Є., Дейнека О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Жукевич С. М., Капштан С. А., Кондратенко Н. О., Лучко М. Р., Приймак С. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М., Фаріон А. І., Шварц І. В., Школьник І. О. та багато інших. Незважаючи на численні та значущі наукові дослідження в цьому напрямку, варто відмітити, що методичні підходи до удосконалення процесу дослідження фінансової стійкості підприємства залишаються недостатньо розробленими як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Тому питання оцінки фінансової стійкості підприємства й досі залишається невирішеним і потребує подальших досліджень в напрямку її удосконалення.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у поглибленні теоретичних досліджень щодо фінансової стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Стійкість підприємства розглядають як основу його стабільності та поступового розвитку. Фінансову стійкість можна вважати однією з очільних компонентів загальної стійкості підприємства (рис. 1).

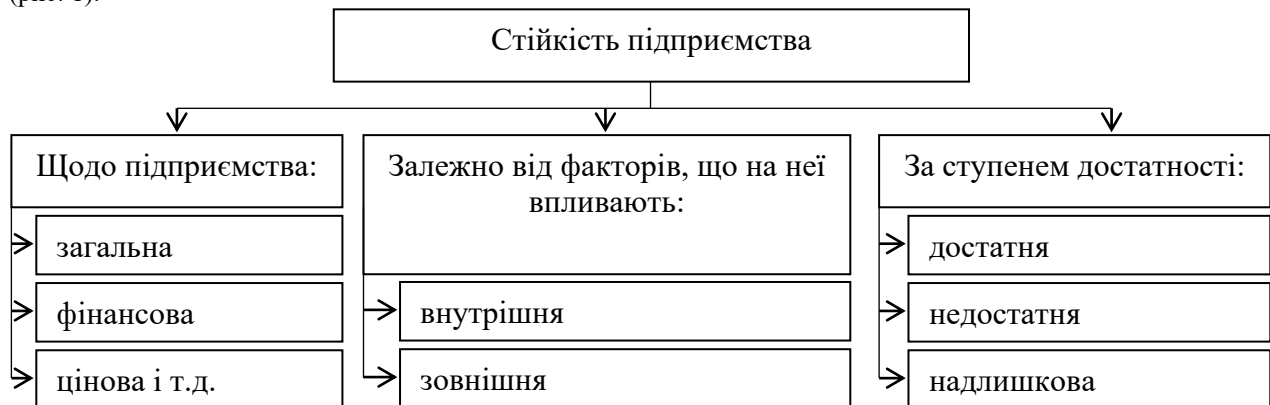

Рис. 1. Види стійкості підприємства

Джерело: [1, с. 261]

Кім того, фінансова стійкість являється однією з найважливіших характеристик оцінки фінансового стану підприємства, яка визначає ефективне фінансове управління підприємством.

Фінансова стійкість (Financial Stability) являє собою багатогранне та комплексне поняття, яке характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю поточної господарської діяльності й перспективного розвитку підприємства на основі зростання прибутків і власного капіталу при збереженні нормального рівня платоспроможності та кредитоспроможності [2, с. 120].

Дослідження сучасної літератури у сфері фінансів підприємства і фінансового аналізу дають можливість сформулювати висновки про відсутність єдиного підходу до трактування дефініції «фінансова стійкість підприємства».

В своїх напрацюваннях вчені розглядають це поняття за такими напрямками:

- як перевищення доходів над витратами, що забезпечить наявність та стабільність джерел фінансування діяльності підприємства та його розвитку;
- як стан підприємства із мінімальним рівнем фінансового ризику, який пов'язаний зі структурою загального капіталу, що є в розпорядженні підприємства в певний момент часу і суттєво впливає на можливості його розвитку;
- як здатність підприємства в повному обсязі і у визначені строки виконувати фінансові зобов'язання, тобто ототожнюється з ліквідністю та платоспроможністю [2, с. 120].

Бердар М. М. вважає за доцільне розглядати поняття «фінансової стійкості підприємства» з двох точок зору, а саме: у вузькому та широкому розумінні (рис. 2).

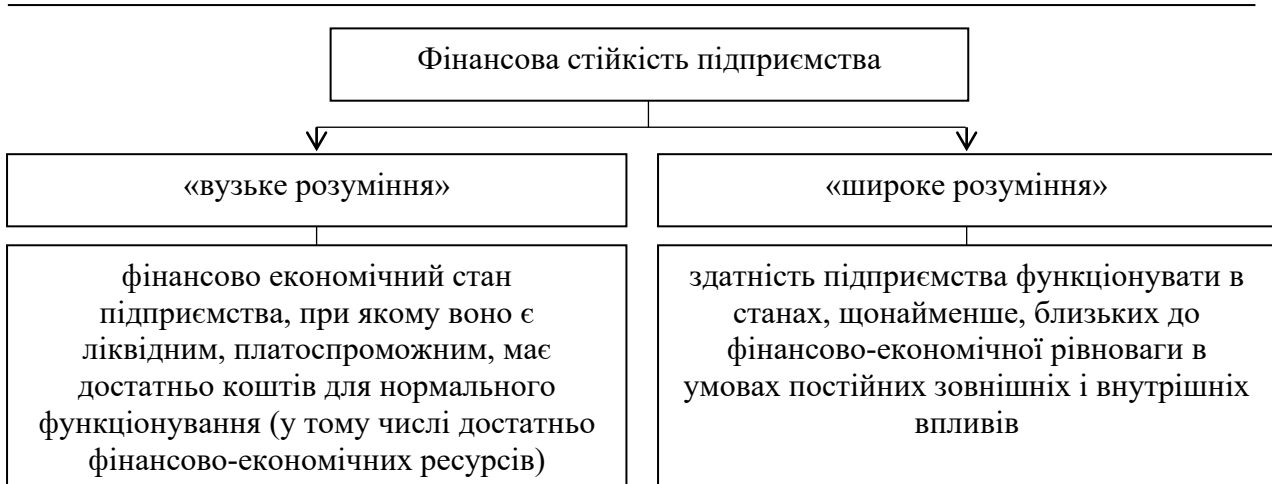

Рис. 2. Поняття «фінансова стійкість підприємства»

Джерело: сформовано автором на основі: [1, с. 260]

В табл. 1 зібрані основні варіанти визначення фінансової стійкості підприємства, які пропонують в своїх доробках вітчизняні вчені-економісти. Усю їхню сукупність було поділено на три категорії: абстрактні, ті, які стосуються стану та структури фінансових ресурсів підприємства, і які порівнюють фінансову стійкість з загальним фінансовим станом підприємства.

Таблиця 1

Наукові підходи до трактування поняття «фінансова стійкість підприємства»

№ з/п	Автори, джерело	Визначення
Абстрактні		
1	Аніловська Г. Я., Висоцька І. Б. [3, с. 415]	здатність підприємства долати операційні труднощі
2	Бедринець М. Д., Довгань Л. П. [4, с. 171]	характеризує можливість підприємства своєчасно поповнювати виробничі запаси, вести розрахунки і здійснювати платежі за рахунок власних джерел
3	Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. [5, с. 136]	здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх пасивів і активів у внутрішньому й зовнішньому середовищах, які постійно змінюються, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість
4	Гапак Н. М., Капштан С. А. [6, с. 192]	фінансова стійкість підприємства – здатність підприємства здійснювати основну й інші види діяльності безперебійно, не зважаючи на ризики й зміни в середовищі бізнесу, які можуть відбуватися в процесі господарської діяльності підприємства
Стосуються фінансових ресурсів підприємства		
5	Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. [2, с. 121]	динамічна інтегральна характеристика спроможності підприємства до мобілізації фінансових ресурсів при мінімальному ризику для здійснення господарської діяльності, під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища
6	Власова Н. О., Міщенко В. А., П'ятак Т. В., Кочетова Т. І., Котлярова А. В. [7, с. 283]	такий стан та структура капіталу, при раціональному розпорядженні яким забезпечується та підтримується стан фінансової рівноваги, гарантується наявність власних засобів, стабільна прибутковість і забезпечується процес розширеного відтворення
7	Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. [8, с. 125]	такий стан фінансових ресурсів, зокрема, їх розподіл та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоздатності в умовах допустимого рівня ризику
8	Берест М. М. [9, с. 104]	такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності достатнього обсягу власних коштів, платоспроможності, стійкої прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення
Ототожнюють фінансову стійкість з фінансовим станом		
9	Кондратенко Н. О. [10, с. 41]	надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування
10	Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. [11, с. 107]	здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику

Джерело: [систематизовано автором]

На нашу думку, автором найбільш точного і повного визначення цього поняття є Бердар М. М. Науковець під фінансовою стійкістю підприємства розуміє такий стан і структуру фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати

розширений розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу без посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування (тобто за умовами збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику) [1, с. 261].

Загальний зміст поняття фінансової стійкості підприємства зображено на рис. 3.

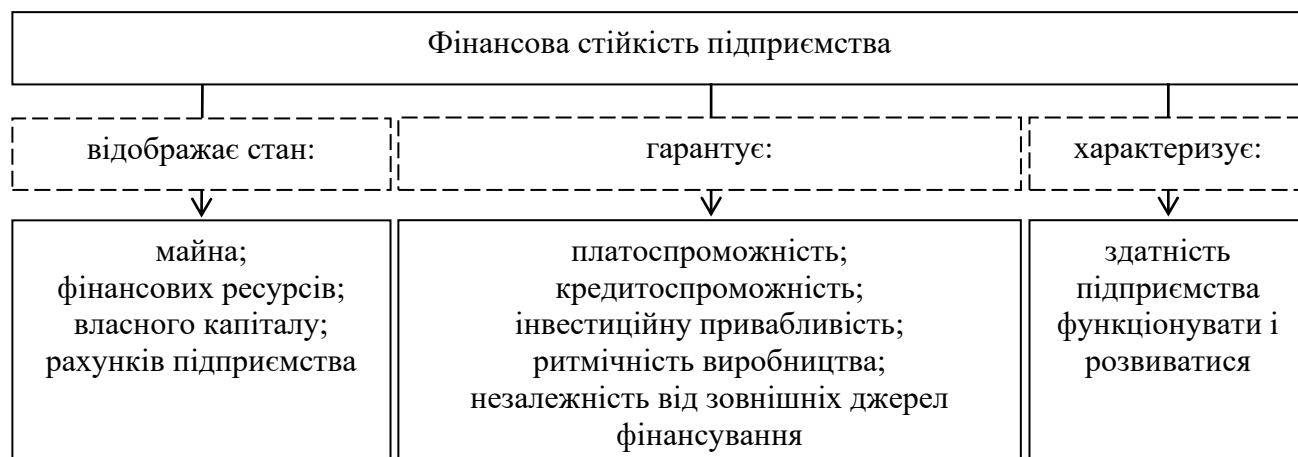

Рис. 3. Зміст поняття фінансової стійкості підприємства

Джерело: [2, с. 121]

Підприємство вважається фінансово стійким, якщо воно за рахунок власних коштів спроможне забезпечити свої запаси і витрати, не допускати невиправданої кредиторської заборгованості та здійснювати своєчасні розрахунки за своїми зобов'язаннями [12, с. 367].

Науковці стверджують, що найважливішою формою прояву фінансової стійкості підприємства являється його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Для цього суб'єкт господарювання повинен володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і, в разі потреби, мати можливість залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним. В свою чергу, кредитоспроможним вважається підприємство, яке має усі необхідні передумови для отримання кредиту і фінансову спроможність своєчасно його зі сплатою відсотків за рахунок прибутку або інших джерел [6, с. 192].

До ознак забезпечення фінансової стійкості господарюючого суб'єкта відносяться:

- забезпеченість підприємства стабільними джерелами фінансування;
- забезпечення оптимальної структури капіталу (активів);
- ефективне формування розподіл та використання фінансових ресурсів підприємства;
- забезпечення необхідного рівня платоспроможності підприємства;
- забезпечення високого рівня рентабельності підприємства;
- безперервність виробничо-збутової діяльності підприємства;
- мінімальний підприємницький ризик [13].

Таким чином, фінансова стійкість будь-якого підприємства залежить від стану та структури його фінансових ресурсів. Відповідно до цього, загальний обсяг фінансових ресурсів чи їх окремих компонентів є ключовими показниками при діагностуванні фінансової стійкості підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Зміст та розрахунок коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість підприємств

Показник	Зміст показника, формула для розрахунку	Рекомендоване значення
1. Коефіцієнт фінансової автономії	характеризує частку власних коштів підприємства (власного капіталу) у загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність: $K_{\text{фа}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Капітал}}$	$\geq 0,5$
2. Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта фінансової автономії	зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто втрату ним фінансової незалежності: $K_{\text{фз}} = \frac{\text{Капітал}}{\text{Власний капітал}}$	≤ 2
3. Коефіцієнт фінансового ризику	показує, скільки одиниць залучених коштів припадає на одиницю власних: $K_{\text{фр}} = \frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Власний капітал}}$	$\leq 0,5$, критично – 1
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обігу, тобто в тій формі, яка діє можливість вільно маневрувати цими коштами, а яка – капіталізована:	> 0

	$КмВК = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	
5. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	показує, яка частина необоротних активів підприємства профінансована зовнішніми інвесторами: $КПДВ = \frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Необоротні активи}}$	-
6. Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	зростання коефіцієнта у динаміці є негативною тенденцією і означає, що з позиції довгострокової перспективи підприємство у все більшій мірі залежить від зовнішніх факторів: $КДЗ = \frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}$	0,4
7. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	КДЗ та КФНКД у сумі дають 1 і характеризують структуру довгострокових пасивів підприємства, що складаються з власного капіталу та довгострокових зобов'язань: $Кфн = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}$	0,6

Джерело: [13]

Можна відмітити фінансову стійкість як комплексне поняття, що відчуває вплив різноманітних фінансово-економічних процесів. Доцільно відзначати її як стан фінансових ресурсів, результативності їхнього розміщення і використання, за якого здійснюється забезпечення розвитку виробництва або інших сфер діяльності на засадах збільшення прибутку і активів за умови збереження платоспроможності та кредитоспроможності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, фінансова стійкість являється одним із компонентів стійкості підприємства загалом та однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють такий стан і структуру фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розширений розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу без посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Іншими словами, фінансова стійкість відображає платоспроможність підприємства з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та залученими фінансовими ресурсами. Відповідно, саме тому показники фінансових ресурсів виступають основою при діагностуванні фінансової стійкості будь-якого підприємства.

Література

1. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
2. Шкільник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 368 с.
3. Аніловська Г. Я., Висоцька І. Б. Фінанси підприємств : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
4. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
5. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
6. Гапак Н. М., Капштан С. А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2014. № 1 (42). С. 191-196. URL: <http://surl.li/eikbu> (дата звернення 07.01.2023).
7. Власова Н. О., Міщенко В. А., П'ятак Т. В., Кочетова Т. І., Котлярова А. В. Фінанси підприємств : підруч. / за наук. ред. проф. Н. О. Власової. Харків : Світ Книг, 2018. 437 с.
8. Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. Фінансовий аналіз та звітність : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2011. 281 с.
9. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.
10. Кондратенко Н. О., Великих К. О. Фінансовий аналіз : конспект лекцій для студентів бакалавріату усіх форм навчання спеціальності. Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. 166 с.
11. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
12. Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємства : підруч. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 504 с.

13. Приймак С. В., Волкова О. А. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. Економіка та суспільство. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/662> (02.01.2023).

References

1. Berdar M. M. *Finansy pidpriemstv : navch. posib.* Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2010. 352 s.
2. Shkolnyk I. O., Boiarko I. M., Deineka O. V. *Finansovyi analiz : navch. posib.* Kyiv : «Tsentr uchbovoi literatury», 2016. 368 s.
3. Anilovska H. Ya., Vysotska I. B. *Finansy pidpriemstv : navch. posib.* Lviv : LvDUVS, 2018. 440 s.
4. Bedrynets M. D., Dovhan L. P. *Finansy pidpriemstv : navch. posib.* Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2018. 292 s.
5. Luchko M. R., Zhukevych S. M., Farion A. I. *Finansovyi analiz : navch. posib.* Ternopil : TNEU, 2016. 304 s.
6. Hapak N. M., Kapshtan S. A. *Osoblyvosti vyznachennia finansovoi stiikosti pidpriemstva.* Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Ekonomika. 2014. № 1 (42). S. 191-196. URL: <http://surl.li/eikby> (data zvernennia 07.01.2023).
7. Vlasova N. O., Mishchenko V. A., Piatak T. V., Kochetova T. I., Kotliarova A. V. *Finansy pidpriemstv : pidruch. / za nauk. red. prof. N. O. Vlasovoi.* Kharkiv : Svit Knyh, 2018. 437 s.
8. Hrabovetskyi B. Ye., Shvarts I. V. *Finansovyi analiz ta zvitnist : navch. posib.* Vinnytsia : VNTU, 2011. 281 s.
9. Berest M. M. *Finansovyi analiz : navch. posib.* Kharkiv : KhNEU im. S. Kuznetsia, 2017. 164 s.
10. Kondratenko N. O., Velykykh K. O. *Finansovyi analiz : konspekt leksii dlia studentiv bakalavriatu usikh form navchannia spetsialnosti.* Kharkiv : KhNUMH im. Beketova, 2020. 166 s.
11. Tiutiunnyk Yu. M., Dorohan-Pysarenko L. O., Tiutiunnyk S. V. *Finansovyi analiz : navch. posib.* Poltava : PDAA, 2016. 430 s.
12. Nepochatenko O. O., Melnychuk N. Yu. *Finansy pidpriemstva : pidruch.* Kyiv : «Tsentr uchbovoi literatury», 2013. 504 s.
13. Pryimak S. V., Volkova O. A. *Diahnostyka finansovoi stiikosti pidpriemstv v umovakh posylennia hlobalnoi konkurentsii.* Ekonomika ta suspilstvo. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/662> (02.01.2023).